

ENFLASYONA ALDIRMADAN, HORMONLU BÜYÜME MACERASI (72)

Mustafa Sönmez²

Özet

Yüzde 19'a dayanan enflasyonun artık düşüşe geçeceğini iddia eden ve faiz indirimlerine gidileceğini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, piyasaları dalgalandırırken, tırmanan enflasyona aldırmadan hormonlu bir büyüme sevdasında ısrarlı ve siyasi gözlemciler göre, buradan yakalayacağı rüzgar ile erken seçime gitme planı peşinde. Ne var ki, Türkiye'yi yeni bir riskli süreç doğru da sürükleyen bu senaryo, dövizde yukarı yönlü harekete neden olabilir ve yeni bir dolarlaşma sürecine, yeni kırılmalara yol açabilir.

İktidara geldiği 2002 Kasım ayından 2013'e kadar, iç ve dış rüzgarlar ile yelkenini şişiren AKP rejimi, düşük enflasyon-yüksek büyüme ikilisinin seçimde yarattığı memnuniyetin de etkisiyle, iktidarını sürdürebildi. Bu, özellikle dış kaynak girişinin sürekliliği ile mümkün oldu.

Ancak 2013 sonrası şemsiyenin ters dönmesi, dış kaynak girişinin azalması ile, enflasyonu görece yüksek, büyümesi görece düşük bir dönemde iktidarda kalmak zorlaştı. Bugün de AKP rejimi, tırmanan bir enflasyon karşısındaki hoşnutsuzluğu, büyümeye, ağır bedellerine rağmen, öncelik vererek telafi etme tercihinde. Enflasyonla mücadelenin hiç sözünü etmezken, pandemi sonrası canlanan ekonomiyi, büyümeyi vurgulayan ve bunun için faiz indirimini yüksek enflasyona rağmen isteyen irrasyonel bir söylem geçerli.

Türkiye Gayri Safi Yurt İçi Hasılası(GSYH) 2021'in ilk çeyreğinde yüzde 7 büyümüştü. İkinci çeyrek büyümesinin ise, geçen yılın düşük bazının da etkisiyle, yüzde 18 artması bekleniyor. Erdoğan'ın enflasyondaki yaklaşımı, hayatın gerçekleri ile pek uyuşmuyor. Enflasyonun önümüzdeki aylarda daha da tırmanma ihtimali güçlü. Temmuz ayında döviz fiyatlarındaki görece inişe rağmen, üretici (sanayici) fiyatlarında(ÜFE) yüzde 2,5'e yakın aylık artış yaşanması, maliyet enflasyonu baskısının emtia fiyatlarından, özellikle enerji fiyatlarından gelmeye devam ettiğini gösteriyor. Baz etkisiyle önümüzdeki aylarda ÜFE'deki yıllık artış devam etmese bile, 2022'nin ilk çeyreğine kadar yıllığının yüzde 35-40 seviyelerinin altına inmeyeceği yaygın bir kanı.

Temmuz itibarıyla, geniş anlamda sanayici fiyatlarında yıllık artış yüzde 45'e yaklaşırken imalat sanayisinde yüzde 48'i buldu. Tüketici fiyatlarında yıllık artış yüzde 19'a yaklaşırken ücretli kesim açısından en önemli dallarda gıda ve ulaşımda yıllık artış yüzde 25'i buldu. Gıda enflasyonu özellikle alarm verici. Kuraklık ve ardından gelen orman yangınlarının, sellerin ekonomik maliyeti, tarımsal ürün fiyatlarında tırmanış biçiminde yaşanacak. Bu bile tek başına, gelecek ayların gıda ve genelde tüketici enflasyonu için önemli bir uyarı.

Erdoğan'ın, yükselen enflasyona ve onu körükleyen döviz fiyatı artışlarına rağmen, ekonomik büyüme yönündeki ısrarcı eğilimi, bir erken seçim avantajı yakalama planı olarak değerlendirilirken, bunun yakın zamanda örnekleri görülen yeni bir çalkantıya, türbülansa davetiye olduğu da yaygın bir analiz. Büyümenin devamı için faiz indirimini Merkez Bankası'na dayatmak ve kör bir "Faiz indirimi enflasyonu düşürür" imanında ısrar, ateşle oynamaktan farklı bulunmuyor. Erdoğan'ın, sıkıştığı çember içinde başka oyun planına razı gelmeyerek faiz indirimi ve hormonlu bir büyümeye kilitlemesi tüm sektörlerde endişe ile izleniyor.

Bu riskli oyun, son yıllarda birkaç kez oynandı ve ihmal edilmeyecek büyüklükte kayıplara yol açtı. AKP, bu oyunla kendi seçmeninden de kayıplara uğramışken, aynı oyunda ısrarı, başka bir oyun planı olmamasına bağlıyor. Bu durumda ekonomideki aktörlere ihtiyatlı davranmaları ve "iki düşünüp bir karar vermeleri" tavsiye ediliyor.

¹ Dergimiz için özetlenen Sanayinin Sorunları ve Analizleri 72'nin tam metnine www.mmo.org.tr/yayinlar adresinden ulaşabilirsiniz.

² İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

Yüzde 19'a dayanan enflasyonun artık düşüşe geçeceğini iddia eden ve faiz indirimlerine gidileceğini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, piyasaları dalgalandırırken, tırmanan enflasyona aldirmeden hormonlu bir büyüme sevdası, siyasi gözlemcilere göre, buradan yakalayacağı rüzgar ile erken seçime gitme planı peşinde. Ne var ki, Türkiye'yi yeni bir riskli sürece doğru da sürükleyen bu senaryo, dövizde yukarı yönlü harekete neden olabilir ve yeni bir dolarlaşma sürecine, yeni kırılmalara yol açabilir.

Uluslararası derecelendirme kuruluşu Fitch, yıllık tüketici enflasyonu(TÜFE)'nin yüzde 19'a yaklaşarak TCMB'nin yüzde 19'luk politika faizini yakalaması üzerine. reel getirinin negatif bölgeye geçmesinin Türkiye'de halen yüksek olan dolarizasyonu daha da artıracığını savundu.

ABD'li yatırım bankası Morgan Stanley de Erdoğan'ın faizlerin indirilmesi niyetine dikkat çekerken bunun Ağustos ayı Para Kurulu toplantısında gerçekleşmesine pek ihtimal vermediğini belirtti ve gerçekten de öyle oldu, faizler sabit tutuldu. Gerçekte, enflasyon karşısında artırılması gereken faizler, artırılmadı.

Eylül başında açıklanacak olan Ağustos enflasyonu ise, Erdoğan'ın iddiasının aksine yine önemli bir artış gösterebilir. Dünya emtia fiyatlarının yüksek seyri üretici fiyatlarını tırmandırırken gıda enflasyonunda gerileme beklenmiyor. Tarımda kuraklık ve yangınlardan, sellerden dolayı gıda arzı eksikliğinin gıda enflasyonunu körüklemesi, yıllık yüzde 45 artış gösteren sanayici

fiyatlarının Ağustos'ta da tüketici fiyatlarını yükseltmesi bekleniyor. Bu ürkütücü eğilime rağmen, Erdoğan'ın faiz indirimi niyeti, enflasyonu yeterince önemsemediği ve talimatla faiz indireceği endişesine yol açıyor. Enflasyonla mücadelenin gerektirdiği durgunluktan, kemer sıkırmaktan hoşlanmayan AKP rejimi, enflasyon içinde büyüme kumarına kendisini mecbur hissediyor ve ateşle oyundan kaçamıyor.

AKP rejimi açısından "doğru ekonomi politika", seçmen desteğini azaltmayan politikadır. İktidara geldiği 2002 Kasım ayından 2013'e kadar, iç ve dış rüzgarlar ile yelkenini şişiren AKP rejimi, düşük enflasyon-yüksek büyüme ikilisinin seçimde yarattığı memnuniyetin de etkisiyle, iktidarını sürdürbildi. Bu, özellikle dış kaynak girişinin sürekliliği ile mümkün oldu.

Ancak 2013 sonrası şemsiyenin ters dönmesi, dış kaynak girişinin azalması ile, enflasyonu görece yüksek, büyümesi görece düşük bir dönemde iktidarda kalmak zorlaştı. Bugün de AKP rejimi, tırmanan bir enflasyon karşısındaki hoşnutsuzluğu, büyümeye, ağır bedellerine rağmen, öncelik vererek telafi etme tercihinde. Enflasyonla mücadelenin hiç sözünü etmezken, pandemi sonrası canlanan ekonomiyi, büyümeyi vurgulayan bir söylem geçerli.

Büyüme hırsı

AKP rejimi, yılın ilk yarısında, baz etkisiyle de yüzde 12'yi bulduğu tahmin edilen milli gelir artışının yılın ikinci yarısında da olabildiği kadar sürmesi, bunun için, enflasyonun seyrine pek

aldirmeden faizlerin indirilmesini de içeren bir politikayı savunuyor. Ama evdeki hesaplar bu ateşle oyunun çarşısına pek uyacağı benzemiyor.

Türkiye Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYH) 2021'in ilk çeyreğinde yüzde 7 büyümüşü. İkinci çeyrek büyümesinin ise yüzde 18 gibi gösterişli bir boyutta olması tahmin ediliyor. Bahçeşehir Üniversitesi araştırma kuruluşu Betam şöyle diyor: "Kesinleşen Nisan ve Mayıs ayı ile kısmen açıklanan Haziran ayı GSYH öncü göstergeleri ile yaptığımız hesaplamalara göre 2021 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla GSYH'nin yüzde 18,0 oranında büyümesini bekliyoruz. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilerle yaptığımız hesaplamalarla ise 2021 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe kıyasla GSYH'nin yüzde 0,7 küçüleceğini öngörüyoruz. 2020 yılının ikinci çeyreğinde GSYH'nin yıllık yüzde 10,3 daralması nedeniyle 2021 yılının ikinci çeyreği için yıldan yıla büyümede güçlü bir baz etkisi görmekteyiz. Yıllık yüzde 18,0 gibi büyük bir büyüme oranı bu baz etkisinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan, mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriye göre çeyreklik büyüme rakamı bize ekonominin durumuyla ilgili daha doğru bir tablo sunmaktadır. Öncü göstergelerin neredeyse tamamında yıllık yüksek büyümelere karşılık çeyreklik küçülmeler olacağını tahmin ediyoruz".

TÜİK ikinci çeyrek verilerini 1 Eylül'de açıklayacak. Tahminler tutarsa, 2020'nin, yani pandemi yılının yüzde 3,3'lük ilk yarı küçülmesinin ardından 2021'in ilk 6 ayında yüzde 12 büyüme

gerçekleşmiş olacak. Bu flaş büyüme oranında, geçen yılın küçülme performansının "Baz etkisi" önemli ama, yanı sıra, ekonomide pandemi sonrası "Normalleşme"nin getirdiği canlı talebin de etkisi var. En azından nüfusun bir kesimi açısından geçerli, "Enflasyon ateşinde mangal partisi" olarak nitelenebilecek bu canlılıkta, enflasyona karşı mala sığınmanın, harcamaları öne çekmenin de rolü var.

Bu durum sanayi üretiminde bir derlenip toparlanma görüntüsünü de ortaya çıkarıyor.

Sanayide üretim artışı

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın büyümesinde ana aktör sanayi ve sanayide büyüme, özellikle iç talepten rüzgar buluyor. Sanayinin alt sektörleri (2015=100 referans yılı) incelendiğinde, 2021 yılı Haziran ayında geniş anlamda sanayi üretim endeksinde artış yüzde 24'ü buldu.

Sanayinin omurgası imalat sanayi sektörü endeksi yüzde 24,8, madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 24,3 ve elektrik, gaz üretimi ve dağıtım sektörü endeksi yüzde 13,9 arttı.

Takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi 2021 yılı ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 41,1 arttı. Bir önceki çeyreğe göre mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretimi ise yüzde 1,6 arttı.

İmalat sanayiinin içinde en önemli artışın otomobil, beyaz eşya, vb'leri içeren dayanıklı tüketim mallarında yıllık yüzde 31 ile yaşandığı görülüyor.

Dayanısız tüketim mallarındaki artış ise yüzde 18 dolayında. Ara malı ve sermaye mallarındaki yıllık artışların da yüzde 29'a yaklaştığı dikkat çekiyor.

Büyüme ısrarı, enflasyona rağmen

AKP rejimi, ya da Saray, bu ilk yarı büyüme rüzgarının ikinci yarıya da olabileceğine taşınmasına öncelik veriyor ve Erdoğan bunu şöyle ifade etti: "Ekonomideki öncü göstergelere baktığımızda büyüme eğiliminin sürdüğünü görüyoruz. Yüzde 7'nin üzerinde bir büyümeyi yakalayacağız. Şu an bu kendini gösteriyor. Beklenenin üzerinde büyüme öngörüyoruz".

Beraberinde başta enflasyon ve döviz tırmanışı gibi yan etkiler yaratsa da, büyüme, şu sıralar Erdoğan'ın sarıldığı ana halka. Büyüme önceliği, yüksek işsizliği biraz olsun yumuşatıyor. Bu da önemli. TÜİK'in son gelen Haziran ayı işgücü verilerine inanmak gerekirse, Haziran'da dar tanımlı işsizlik yüzde 10,6'ya, geniş tanımlı işsizlik de yüzde 22'ye düştü. 2021'in başında bu oranlar sırasıyla yüzde 13,4 ve yüzde 30 dolayındaydı.

Madalyonun parlak yüzündeki büyümeyi önemseyen AKP yönetimi, karanlık yüzdeki yüksek enflasyon ateşi ve yaratacağı dolarlaşma riski konusunda karanlıkta ıslık çalar gibi. Şöyle diyordu Erdoğan Ağustos başındaki konuşmasında; "Enflasyona gelince, ben özellikle şu anda Ağustos ayını geride bıraktığımızda, enflasyonda düşüşü göreceğiz. Bundan böyle enflasyonunun daha yukarı çıkması mümkün değil. Faiz oranlarında da düşüşe geçiyoruz.

Yüksek faiz yok. Yüksek faiz bize yüksek enflasyonu getirecektir. Düşük faiz düşük enflasyonu getirecektir. Ağustos ayı kırılma noktasıdır. Ağustos'ta düşük enflasyona geçeceğiz."

Erdoğan'ın enflasyondaki "Canım öyle istiyor (Wishfull thinking)" yaklaşımı, hayatın gerçekleri ile pek uyumuyor. Enflasyonun önümüzdeki aylarda daha da tırmanma ihtimali güçlü. Temmuz ayında döviz fiyatlarındaki görece inişe rağmen, üretici (sanayici) fiyatlarında(ÜFE) yüzde 2,5'e yakın aylık artış yaşanması, maliyet enflasyonu baskısının emtia fiyatlarından, özellikle enerji fiyatlarından gelmeye devam ettiğini gösteriyor. Baz etkisiyle önümüzdeki aylarda ÜFE'deki yıllık artış devam etmese bile, 2022'nin ilk çeyreğine kadar yıllığının yüzde 35-40 seviyelerinin altına inmeyeceği yaygın bir kanı.

Temmuz itibariyle, geniş anlamda sanayici fiyatlarında yıllık artış yüzde 45'e yaklaşırken imalat sanayisinde daha yüksek oldu. Sanayinin dört sektörünün yıllık değişimleri; madencilik ve taş ocakçılığında yüzde 34,4, imalatta yüzde 47,9, elektrik, gaz üretimi ve dağıtımında yüzde 15,1, su temininde yüzde 28,3 artış olarak gerçekleşti.

Yıllık Yi-ÜFE'ye göre 22 alt sektör daha düşük, 7 alt sektör daha yüksek değişim gösterdi. Yıllık en düşük artış; yüzde 11,5 ile giyim eşyası, yüzde 13,9 ile deri ve ilgili ürünler, yüzde 15,1 ile elektrik, gaz üretimi ve dağıtım olarak gerçekleşti. Buna karşılık ham petrol ve doğalgaz yüzde 120,2, kok ve rafine petrol ürünleri yüzde 111, ana metal-

ler yüzde 108,5 ile fiyatların en fazla arttığı alt sektörler oldu.

Tüketici fiyatlarındaki yıllık artış, sanayici fiyatlarının temposundan daha düşük ve aradaki makas yüzde 45'e yüzde 19 olarak 26 puana çıkmış durumda. Sanayici fiyatlarının basıncına tüketici fiyatlarının daha fazla karşı koyma şansı zayıf. Önümüzdeki aylarda makas açılmak yerine tüketici fiyatlarındaki artış ile daralabilir.

TÜFE ayağında gıda enflasyonu dirençli. Dünya Tarım Örgütü FAO'ya göre gıda enflasyonu iki aydır geriliyor. Temmuz ayı gerilemesi yüzde 1.2, iki aylık düşüş de yüzde 3.7'ye vardı. Ancak, bu gerilemeye rağmen, dünya gıda fiyatlarındaki son bir yıllık artış yüzde 31 düzeyinde. FAO Endeksi'ne göre gıda fiyatları tepe noktasını Mayıs'ta gördü. Ana endeks yüzde 3.7 gerilerken süt ürünleri onu aynı oranla destekledi. Tahıldaki yüzde 5.4'lük iki aylık düşüş daha çok mısır fiyatlarındaki gerilemeden kaynaklandı. Düşüşü yardımcı olan bir başka madde, fiyatı çok hızlı artan bitkisel yağlardı. Son bir yıllık artışı yüzde 125'e varan bitkisel yağlar son iki ayda yüzde 11 geriledi. Temmuz itibarıyla son bir yıllık artışı da yüzde 60.8'e indi.

Dünya et ve şeker fiyatları ise artmaya devam ediyor. Aşılama sonucu normalleşen hayatla birlikte et ve şeker tüketimi artıyor. Et fiyatlarındaki yıllık artış yüzde 20'ye yaklaşırken, şeker fiyatlarında artış yüzde 44.2'ye çıkmış durumda. Bu fiyatlar dolar bazında. Genelde bir gerileme var. Ancak bunun Türkiye'ye gerileme olarak yansımaları için, öncelikle Türk Lirası'nın değerinin düşmemesi ya da doların TL karşısında artmaması gerekirdi, fakat öyle olmuyor. Gıda ithalatı bile daha yüksek faturalarla yapılabiliyor.

Gıdada Temmuz'da aylık yüzde 2,8 enflasyon yaşandı, yıllığı ise yüzde 25'e yaklaştı. Kuraklık ve ardından gelen orman yangınlarının, sellerin ekonomik maliyeti, tarımsal ürün fiyatlarında tırmanış biçiminde yaşanacak. Bu bile tek başına, gelecek ayların gıda ve genelde tüketici enflasyonu için önemli bir uyarı.

ÜFE-TÜFE makasındaki fark 25 puana kadar çıkmış durumda. Bu fark, enflasyon algısını tüketici açısından yükseltici bir etki de yaratıyor. Tüketici, resmi yüzde 20'ye yakın bir enflasyondan ziyade, ikisinin ortalaması olan yüzde 30 dolayında bir enflasyonu yaşadığına inanıyor. Bütün beklentiler, bu

ortalama beklentiye göre şekillendiriliyor. Mevduat faizleri bu enflasyon karşısında anlamsız kalınca ya tüketim tercihi öne çıkıyor ya da daha güvenli bulunan dövize yöneliş hızlanıyor.

Sonuç

Erdoğan'ın, yükselen enflasyona ve onu körükleyen döviz fiyatı artışlarına rağmen, ekonomik büyüme yönündeki ısrarcı eğilimi, bir erken seçim avantajı yakalama planı olarak değerlendirirken, bunun yakın zamanda örnekleri görülen yeni bir çalkantıya, türbülansa davetiye olduğu da yaygın bir analiz. Büyümenin devamı için faiz indirimini Merkez Bankası'na dayatmak ve kör bir "Faiz indirim enflasyonu düşürür" imanında ısrar, ateşle oynamaktan farklı bulunmuyor. Erdoğan'ın, sıkıştığı çember içinde başka oyun planına razı gelmeyerek faiz indirim ve hormonlu bir büyümeye kilitlenmesi tüm sektörlerde endişe ile izleniyor.

Bu riskli oyun, son yıllarda birkaç kez oynandı ve ihmal edilmeyecek büyüklükte kayıplara yol açtı. AKP, bu oyunla kendi seçmeninden de kayıplara uğramışken, aynı oyunda ısrarı, başka bir oyun planı olmamasına bağlıyor. Bu durumda ekonomideki aktörlere ihtiyatlı davranmaları ve "iki düşünüp bir karar vermeleri" tavsiye ediliyor.